

Vertrouwen in het notariële tuchtrecht

Ervaren procedurele rechtvaardigheid onder het notariaat*

Kees van den Bos, Jan Biemans & Eddy Bauw

1 Inleiding

Beroepsgroepen worden met regelmaat geconfronteerd met negatieve publiciteit als gevolg van incidenten rond ongewenst gedrag en integriteit van professionals. Dit kan het vertrouwen in en het gezag van de beroepsgroep ondermijnen. Tucht-rechtspraak vervult een belangrijke rol bij regulering van het gedrag van profes-sionals. Het notariaat vormt hierop geen uitzondering. Verschillende notarissen zijn de laatste jaren in opspraak geraakt. Los daarvan hebben notarissen veelvul-dig te maken met tuchtklachten.

Het notariële tuchtrecht is van wezenlijk belang voor het notariaat. Het is niet alleen de weerslag van de notariële beroeps- en gedragsregels, maar het weerspie-gelt ook het maatschappelijk verwachtingspatroon ten aanzien van het notariaat. Rechterlijke uitspraken in tuchtrechtprocedures hebben een forse invloed op de praktijk van alledag en behoren dat ook te hebben. Tuchtrecht is immers mede bedoeld om het professionele gedrag te sturen. De impact van een tucht-rechtelijke beslissing wordt uiteraard vele malen sterker gevoeld door de kandi-daat-notaris, notaris of toegevoegd notaris die zelf wordt geconfronteerd met een klacht. Voor een optimale werking van het tuchtrecht is het vertrouwen in en het gezag van de tuchtrechter in de eigen beroepsgroep van groot belang. De oordelen van de beroepsge-noten hierover worden deels bepaald door indrukken van bui-tenaf en deels door de ervaringen van degenen die zelf met dat tuchtrecht te maken hebben gehad.

Het Montaigne Centrum van de Universiteit Utrecht heeft in samenwerking met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) een kwantitatief empirisch onderzoek gedaan naar de oordelen van de notariële beroepsgroep over de notari-ele tuchtrechtspraak. Een dergelijk onderzoek is voor zover ons bekend nog niet eerder gedaan. Het is om twee redenen in het bijzonder van belang.

In de eerste plaats wordt inzicht verkregen in het functioneren van het notariële tuchtrecht in de praktijk en de stand van het vertrouwen in en het gezag van de tuchtrechter. Daarmee kan een bijdrage worden geleverd aan de mogelijkheden voor verbetering van de wisselwerking tussen de notariële tuchtrechtspraak en de notariële praktijk en versterking van vertrouwen en gezag van de notariële tucht-rechtspraak. In het bijzonder is daarbij interessant hoe de respondenten de proce-durele rechtvaardigheid in de tuchtrechtelijke procedure hebben ervaren en hoe

* De auteurs zijn verbonden aan het Montaigne Centrum voor Rechtsstaat en Rechtspleging, Universiteit Utrecht.

deze ervaringen de waardering van het tuchtrecht en de uitkomsten daarvan beïnvloedt.

In de tweede plaats zijn de resultaten van belang voor het bredere onderzoek naar procedurele rechtvaardigheid. Er zijn recentelijk in Nederland verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de samenhang tussen ervaren procedurele rechtvaardigheid, uitkomstoverwegingen en vertrouwen in de rechter.¹ Deze studies laten gewoonlijk zien dat ervaren procedurele rechtvaardigheid sterk samenhangt met vertrouwen in de rechter en positief samenhangt met het gezag van de rechter. Of deze samenhang in tuchtrechtzaken echter ook aangetoond kan worden, is nog niet voldoende duidelijk. Beargumenteerd kan immers worden dat in geval van het tuchtrecht het betrokkenen meer gaat om verkregen uitkomsten dan om hoe eerlijk en rechtvaardig zij tijdens de tuchtrechtelijke procedures behandeld worden.

Het is dus interessant om te bezien of de oordelen over procedurele rechtvaardigheid van een juridisch geschoolde groep die tuchtrechtelijk wordt beoordeeld door notariële vakgenoten wel of niet beïnvloed wordt door ervaren procedurele rechtvaardigheid. In deze bijdrage worden de belangrijkste bevindingen van onze enquête over de notariële tuchtrechtspraak gepresenteerd.

De vraagstelling in ons onderzoek had betrekking op zowel de achtergrondkenmerken van de respondenten als op hun ervaren procedurele rechtvaardigheid, oordelen over de beslissingen en de acceptatie van de beslissingen van de tuchtrechter, en hun vertrouwen in de tuchtrechter en de notariële tuchtrechtspraak en het gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem.

Na een beschrijving van de onderzoeksopzet (par. 2) wordt ingegaan op de persoonlijke kenmerken van de respondenten en het aantal tuchtklachten waar zij bij betrokken waren: welke notarissen zijn gevoeliger voor klachten dan andere? (par. 3). In de daaropvolgende paragrafen worden de uitkomsten met betrekking tot de ervaren procedurele rechtvaardigheid, het vertrouwen en het gezag gepresenteerd en toegelicht (par. 4). De bijdrage wordt afgesloten met enkele toetsende analyses (par. 5) en conclusies (par. 6).

We merken hierbij op dat we in dit artikel een zorgvuldig onderscheid aanbrengen tussen beschrijvende en toetsende analyses. Dit is belangrijk vanwege verschillende methodologische en statistische redenen.

Concreet, de beschrijvende analyses worden verslagen in de paragrafen 3 en 4 en zijn bedoeld om een inventarisatie te geven, een beschrijvend overzicht van wat wij in onze vragenlijststudie vinden. Diverse tabellen geven deze beschrijvende

1 Zie bijv.: H.A.M. Grootelaar & K. van den Bos, 'How litigants in Dutch courtrooms come to trust judges: The role of perceived procedural justice, outcome favorability, and other socio-legal moderators', *Law and Society Review* 2018-52(1), p. 234-268; L. Hulst, K. van den Bos, A.J. Akkermans & E.A. Lind, 'On why procedural justice matters in court hearings: Experimental evidence that behavioral disinhibition weakens the association between procedural justice and evaluations of judges', *Utrecht Law Review* 2017-13(3), p. 114-129; L. van Lent, M.M. Boone & K. van den Bos, 'Klachten tegen niet-vervolg (art. 12 Sv-procedure). Doorlooptijden, instroom, verwachtingen van klagers en het belang van procedurele rechtvaardigheid', Utrecht: Universiteit Utrecht (Montaigne-centrum) 2016.

bevindingen weer. Deze bevindingen geven dus geen statistisch getoetste samenhang weer.

In paragraaf 5 rapporteren wij de belangrijkste toetsende analyses. Deze analyses toetsen onze belangrijkste voorspellingen en geven daarmee onze belangrijkste conclusies weer. Vanuit wetenschappelijk standpunt bevat paragraaf 5 dus de belangrijkste bevindingen uit ons onderzoek.

2 Beschrijving van de onderzoeksopzet

Het onderzoek bestond uit een enquête met twee vragenlijsten, waarvan de eerste betrekking had op de persoonlijke ervaringen van degenen die zelf te maken hebben gehad met één of meer tuchtklachten en de tweede op de opvattingen van (alle) respondenten over het functioneren van de notariële tuchtrechtspraak in het algemeen. Daarnaast werd gevraagd naar de persoonlijke kenmerken van de respondenten.

De enquête is met behulp van de KNB, waarvan zij verplicht lid zijn, uitgevoerd onder alle kandidaat-notarissen, toegevoegd notarissen en notarissen. In totaal ging het in de periode dat de vragenlijst was uitgezet (van 28 augustus 2017 tot en met 1 oktober 2017) om 3.211 personen.² In totaal hebben 522 respondenten onze vragenlijst ingevuld en geretourneerd. Dit betreft dus 16,3% van de KNB-leden. Hiervan waren 298 respondenten (57,1%) nimmer geconfronteerd met een tuchtklacht, zodat zij vragen over hun persoonlijke beleving van de notariële tuchtrechtprocedure (de eerste vragenlijst) niet konden beantwoorden. De overige (224) respondenten (42,9%) konden dat wel. Dit is een aanzienlijke groep, maar bij de interpretatie van de uitkomsten moet rekening worden gehouden met het eerdergenoemde relatief geringe responspercentage. Uit de respons bleek wel een grote betrokkenheid, nu alle respondenten alle aan hen gestelde vragen hebben ingevuld.

3 Beschrijving van persoonlijke kenmerken van de respondenten

3.1 Beschrijving van de frequentieverdelingen

Uit de vragen naar de achtergrondkenmerken komt de samenstelling van de groep respondenten naar voren. Het gaat om 234 kandidaat-notarissen (44,8%), waarvan 4 kandidaat-notarissen 30A (0,8%)³ en 7 kandidaat-notarissen maatschap (1,3%), 270 notarissen (51,7%) en 17 toegevoegd notarissen (3,3%). Op 1 oktober 2017 bestond de totale populatie uit 1.270 notarissen (39,6%), 1.820 kandidaat-notarissen (56,7%) en 121 toegevoegd notarissen (3,8%).⁴ Afgezet

2 Zie KNB 'Factsheet leden en medewerkers', oktober 2017, te vinden op www.knb.nl/actueel/factsheets.

3 Een kandidaat-notaris 30A is een gedefungeerde notaris, die, indien hij dit wenst, de hoedanigheid van kandidaat-notaris verkrijgt gedurende een jaar na zijn ontslag (art. 30a Wna).

4 Zie KNB 'Factsheet leden en medewerkers', oktober 2017, te vinden op www.knb.nl/actueel/factsheets.

tegen de totale populatie hebben derhalve relatief veel kandidaat-notarissen de vragenlijst ingevuld.

De leeftijd van de respondenten varieert van 50 respondenten in de categorie 20 tot 29 jaar (9,6%), 109 respondenten in de categorie 30 tot 39 jaar (20,9%), 176 respondenten in de categorie 40 tot 49 jaar (33,7%), 141 respondenten in de categorie 50 tot 59 jaar (27,0%) en 46 respondenten in de categorie 60 plus (8,8%).

In totaal hebben 204 vrouwen (39,1%) en 318 mannen (60,9%) meegedaan aan de enquête. Op 1 januari 2017 waren binnen de totale populatie 303 vrouwen (23,7%) en 974 mannen (76,2%) als notaris, en 1.203 vrouwen (66,9%) en 596 mannen (33,1%) als kandidaat-notaris werkzaam. Afgezien van de relatief kleine populatie toegevoegd notarissen (3,8%) omvat de totale populatie 1.506 vrouwen (49,0%) en 1.570 mannen (51,0%).⁵ Vergeleken met deze cijfers hebben relatief veel mannen de vragenlijst ingevuld.

De meeste respondenten (174) hebben aangegeven overwegend werkzaam te zijn in de algemene praktijk (33,3%), 141 respondenten in de familierechtpraktijk (27,0%), 123 respondenten in de ondernemingsrechtpraktijk (23,6%) en 84 respondenten in de onroerend-goedpraktijk (16,1%).

Van de personen die de vragenlijst hebben ingevuld, hebben 103 respondenten aangegeven te werken bij een zogenoemd IDS-kantoor (19,7%) en 419 respondenten bij een niet-IDS-kantoor (80,3%). Een IDS-kantoor is een kantoor waar naast notarissen ook advocaten werken. IDS staat voor 'interdisciplinaire samenwerking'.⁶ Hoewel een IDS-kantoor niet noodzakelijkerwijs een groot kantoor hoeft te zijn, behoren tot de IDS-kantoren de grote advocaten- en notariskantoren op de Zuid-As.

Wat het aantal ervaringsjaren betreft, varieert het aantal ervaringsjaren van de respondenten van minder dan 1 jaar tot 34 jaar ervaring. De grootste groep respondenten heeft meer dan 10 jaar ervaring. Het blijkt dat 16 respondenten hebben aangegeven minder dan 1 jaar werkervaring te hebben (3,1%), 67 respondenten tussen 2 en 5 jaar (12,8%), 59 respondenten tussen 5 en 10 jaar (11,3%) en 380 respondenten meer dan 10 jaar (72,8%).

Tot slot is van belang dat 31 van de respondenten (5,9%) zelf lekenrechter in een notarieel tuchtcollege is geweest.

3.2 Aantal tuchtklachten en persoonlijke kenmerken

Indien de persoonlijke kenmerken van de respondent worden gekoppeld aan het aantal tegen hem (of haar) ingediende tuchtklachten, levert dat de volgende beschrijving op.

Uit het verband tussen het type lid en het aantal klachten (tabel 1) blijkt dat binnen de groep respondenten de notarissen verhoudingsgewijs de meeste tucht-

5 Zie KNB 'Factsheet leden en medewerkers meerjarenoverzicht', te vinden op www.knb.nl/actueel/factsheets.

6 Zie Verordening interdisciplinaire samenwerking 2015, Verordening van de KNB van 3 februari 2016, goedgekeurd door de Minister van Veiligheid en Justitie bij brief van 10 mei 2016, *Stcrt.* 2016, 25642, i.w.tr. 30 mei 2016.

Tabel 1   *Type lid*

		Kandi- daat- notaris	Kandi- daat- notaris 30a	Kandidaat- notaris maatschap	Nota- ris	Toe- gevoegd notaris	Totaal
Hoeveel tucht- klachten zijn tegen u inge- diend?	1 tuchtklacht	29	1	1	67	2	100
	2 tot 5 tucht- klachten	12	0	1	97	4	114
	5 of meer tuchtklachten	0	0	0	10	0	10
	Geen	182	3	5	96	11	298
	Totaal	223	4	7	270	17	522

klachten kregen.⁷ Slechts 43 van de 234 kandidaat-notarissen (18,3%) en 6 van de 17 toegevoegd notarissen (35%) kreeg één of meer tuchtklachten, tegenover 174 van de 270 notarissen (64%).⁸ Alleen notarissen kregen 5 of meer klachten. Dit kan mogelijk worden verklaard door het gegeven dat de benoeming tot notaris een grotere mate van (eind)verantwoordelijkheid met zich meebrengt, waardoor de notaris als er een fout wordt gemaakt eerder als kop-van-jut zal fungeren. Ook zullen notarissen in de regel meer ervaringsjaren hebben en daardoor gemiddeld gedurende een langere periode worden blootgesteld aan tuchtklachten, hoewel dat in mindere mate ook geldt voor kandidaat-notarissen en toegevoegd notarissen.

Waar het gaat om het verband tussen de leeftijd van respondenten en het aantal klachten (tabel 2) liggen de uitkomsten in lijn met wat men zou mogen verwachten. Bij de respondenten in de leeftijd ‘20-29 jaar’ tot en met ‘40-49 jaar’ is het aantal klachten hoger naarmate de leeftijd van de respondenten stijgt.⁹ Immers, hoe langer werkzaam in het notariaat, hoe groter de kans op een tuchtklacht. Strijdig hiermee lijkt de constatering dat in de leeftijdsgroep ‘50-59 jaar’ en ‘60 plus’ het aantal klachten lager ligt dan in de groep ‘40-49 jaar’.

Tabel 3 laat zien dat de mannelijke respondenten, ook verhoudingsgewijs, meer klachten hebben gekregen dan hun vrouwelijke collega’s.

Uit tabel 4 blijkt dat respondenten die overwegend werkzaam zijn in de algemene praktijk de meeste klachten kregen, gevolgd door de respondenten die overwegend werkzaam zijn in de familierechtpraktijk. De ondernemingsrechtpraktijk

7 Waarbij het overigens niet duidelijk is welk deel van deze klachten nog stamt uit de tijd dat zij kandidaat-notaris waren.

8 Ook al zijn deze verschillen tussen kandidaat-notarissen, toegevoegd notarissen en notarissen duidelijk waarneembaar, herhalen wij in paragraaf 3 en 4 dat wij geen uitspraken doen over statistische verbanden. De tabellen in deze paragrafen zijn bedoeld om een beschrijving te geven van wat wij in ons onderzoek aantreffen. Zogenoemde ‘toetsende statistiek’ wordt slechts in paragraaf 5 verslagen.

9 Nogmaals, dit is slechts een beschrijving van wat in de tabel te zien is. Dit betreft geen statistische toetsing.

Tabel 2   *Leeftijd*

		20-29 jaar	30-39 jaar	40-49 jaar	50-59 jaar	60 plus	Totaal
Hoeveel tuchtklachten zijn tegen u inge- diend?	1 tuchtklacht	0	15	41	34	10	100
	2 tot 5 tuchtklachten	1	2	36	55	20	114
	5 of meer tuchtklachten	0	0	1	6	3	10
	Geen	49	92	98	46	13	298
	Totaal	50	109	176	141	46	522

Tabel 3   *Geslacht*

		Man	Vrouw	Totaal
Hoeveel tuchtklachten zijn tegen u inge- diend?	1 tuchtklacht	67	33	100
	2 tot 5 tuchtklachten	90	24	114
	5 of meer tuchtklachten	8	2	10
	Geen	153	145	298
	Totaal	318	204	522

Tabel 4   *In welke praktijk bent u overwegend werkzaam?*

		Algemene praktijk	Familierecht	Ondernemingsrecht	Onroerend goed	Totaal
Hoeveel tuchtklachten zijn tegen u inge- diend?	1 tuchtklacht	39	27	21	13	100
	2 tot 5 tuchtklachten	56	31	11	16	114
	5 of meer tuchtklachten	4	2	1	3	10
	Geen	75	81	90	52	298
	Totaal	174	141	123	84	522

scort het laagste aantal tuchtklachten. Mogelijke verklaringen hiervoor kunnen worden gevonden in het verschil in clientèle (omgang met particulieren is klachtgevoeliger) en/of de mate van specialisatie (meer specialisatie leidt tot minder klachten).

In lijn hiermee ligt dat de zogenoemde IDS-kantoren¹⁰ – vooral de grote advocaten- en notariskantoren, waaronder de ‘Zuid-As’-kantoren, waar het overwegend gaat om een ondernemingsrecht- en vastgoedpraktijk – relatief vaker geen enkele tuchtklacht kregen.

10 Dit zijn kantoren die zich richten op InterDisciplinaire Samenwerking.

Tabel 5 *Is uw kantoor een IDS-kantoor?*

		Ja	Nee	Totaal
Hoeveel tucht-klachten zijn tegen u ingediend?	1 tuchtklacht	13	87	100
	2 tot 5 tuchtklachten	14	100	114
	5 of meer tuchtklachten	2	8	10
	Geen	74	224	298
	Totaal	103	419	522

Tabel 6 *Bent u lekenrechter (geweest)?*

		Ja	Nee	Totaal
Hoeveel tucht-klachten zijn tegen u ingediend?	1 tuchtklacht	10	90	100
	2 tot 5 tuchtklachten	9	105	114
	5 of meer tuchtklachten	1	9	10
	Geen	11	287	298
	Totaal	31	491	522

Verwacht zou mogen worden dat (oud-)lekenrechters relatief minder tuchtklachten krijgen. Zij zouden immers de professionele normen beter moeten kennen dan degenen die deze ervaring niet hebben. Het tegendeel blijkt echter het geval: 66,6% van de respondenten die tuchtrechter is (geweest), heeft één of meer tuchtklachten gekregen, tegenover 41,6% van de respondenten die geen lekenrechter is (geweest) (tabel 6). Op basis van ons onderzoek kan dit niet worden verklaard. Zo is bijvoorbeeld niet bekend of de klachten dateren van vóór of ná de benoeming tot tuchtrechter.

4 Ervaren procedurele rechtvaardigheid, uitkomstrechtvaardigheid en vertrouwen in de notariële tuchtrechtspraak

4.1 Inleiding

In het eerste deel van de vragenlijst is aan de 224 respondenten die hebben aangegeven één of meer notariële tuchtklachten te hebben gehad, gevraagd naar hun ervaringen met de notariële tuchtrechtprocedure in eerste aanleg en in hoger beroep. Het tweede deel van de vragenlijst bevatte vragen en stellingen over de opvatting van de respondent over het functioneren van de notariële tuchtrechtspraak. Met 'notariële tuchtrechters' wordt in de vragen en stellingen bedoeld de notariële tuchtrechter in het algemeen, de notariële tuchtrechtspraak. Deze vragen zijn beantwoord door alle 522 respondenten. De respondenten konden een oordeel geven van 1 tot en met 7, waarbij 1 'Helemaal niet' betekent en 7 'Helemaal wel'. De meeste stellingen waren positief geformuleerd. In sommige gevallen

waren stellingen negatief geformuleerd; deze stellingen zijn voor de onderstaande analyse positief gehercodeerd.

In deze paragraaf gaan wij in op de uitkomsten van het onderzoek voor zover die zien op de ervaren procedurele rechtvaardigheid, het vertrouwen in de tuchtrechter, de uitkomstoordelen, de acceptatie van de beslissing (deel I, Persoonlijke beleving), alsmede het vertrouwen in de notariële tuchtrechtspraak en het gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem (deel II, Functioneren notariële tuchtrechtspraak). In paragraaf 5 bespreken wij de betrouwbaarheid en de interpretatie van de resultaten aan de hand van statistische analyses.

Van belang is op deze plaats al te melden dat we op alle onderdelen betrouwbare schalen hebben gevonden: ervaren procedurele rechtvaardigheid (13 items, $\alpha = .97$), vertrouwen in de tuchtrechter (6 items, $\alpha = .95$), uitkomstoordelen (5 items, $\alpha = .96$), acceptatie van de beslissing (5 items, $\alpha = .83$), vertrouwen in het notarieel tuchtrecht (14 items, $\alpha = .97$) en gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem (4 items, $\alpha = .94$). Een betrouwbare schaal betekent dat de respondenten binnen een schaal grotendeels dezelfde soort antwoorden op dezelfde soort vragen hebben gegeven. Een Cronbachs α in een betrouwbaarheidsberekening van .70 of hoger beschouwen we als een indicatie van een betrouwbare samenhang tussen items, dus van een betrouwbare schaal.

4.2 Bespreking van begrippen en frequentieverdelingen

4.2.1 Inleiding

In de onderstaande tabellen zijn de uitkomsten weergegeven die betrekking hadden op de hiervoor genoemde onderwerpen. De getallen zijn weergegeven in percentages ten opzichte van het totaal aantal respondenten. Omdat alleen de respondenten met één of meer tuchtklachten de vragen over de persoonlijke beleving hebben ingevuld, komt het totale percentage niet bij alle vragen uit op 100%. In de laatste kolom is het gemiddelde aangegeven. Daaronder staat tussen haakjes de standaarddeviatie.

4.2.2 Ervaren procedurele rechtvaardigheid

De enquête opende met stellingen over het oordeel van de respondent over de procedurele rechtvaardigheid in zijn/haar tuchtzaak. Ervaren procedurele rechtvaardigheid heeft betrekking op de eerlijkheid van de manier waarop besluiten zijn genomen. In het bijzonder is in deze vragenlijst de aandacht uitgegaan naar de ervaren rechtvaardigheid en eerlijkheid van het behandelen van de tuchtzaak vanuit het perspectief van de kandidaat-notaris, notaris of toegevoegd notaris tegen wie de klacht is ingediend, en derhalve niet het perspectief van de *klager*. Het proces van *due consideration* speelt hierin een grote rol: het verlangen van mensen om serieus genomen te worden genomen door gezagsdragers. In de loop der jaren is het nodige onderzoek gedaan naar ervaren procedurele rechtvaardigheid in verschillende typen procedures. In het specifieke domein van het tuchtrecht is voor zover ons bekend nog niet eerder een dergelijk onderzoek gedaan. Dit onderzoek is temeer interessant, omdat het hier gaat om juridische professionals die (deels) door collega's worden beoordeeld. Wat betekent dit voor de

Kees van den Bos, Jan Biemans & Eddy Bauw

beoordeling van de procedure en de uitkomsten daarvan? De uitkomsten zijn weergegeven in tabel 7:

Tabel 7

	Helemaal niet					Helemaal wel		Gem. (sd)
	1	2	3	4	5	6	7	
Ik voel mij met respect behandeld door de notariële tuchtrechter	2,2	3,6	7,6	7,6	16,1	23,2	39,7	5,6(1,6)
Ik ben op een beleefde manier behandeld door de notariële tuchtrechter	0,9	3,1	4,0	9,4	12,1	31,7	38,8	5,8(1,4)
Ik kon mijn mening geven bij de notariële tuchtrechter	0,9	4,9	4,5	5,4	12,1	35,3	37,1	5,8(1,4)
Ik denk dat de notariële tuchtrechter oprecht naar mijn mening heeft geluisterd	3,6	4,5	5,4	8,0	12,9	29,5	36,2	5,6(1,6)
Ik voel mij eerlijk behandeld door de notariële tuchtrechter	4,9	4,0	9,8	10,3	13,8	24,6	32,6	5,3(1,8)
Ik ben rechtvaardig bejegend door de notariële tuchtrechter	3,6	2,7	9,4	9,4	12,1	29,5	33,5	5,5(1,6)
Ik denk dat de notariële tuchtrechter mij op dezelfde manier als anderen heeft behandeld	0,9	2,7	5,4	11,2	9,4	31,7	38,8	5,8(1,4)
Ik denk dat de notariële tuchtrechter alle verkregen informatie gebruikte	4,9	5,4	9,8	11,2	12,9	25,4	30,4	5,2(1,8)

Tabel 7 (Vervolg)

	Helemaal niet					Helemaal wel		
Ik denk dat de notariële tuchtrechter haar beslissing goed heeft gemotiveerd	6,3	6,7	8,9	10,7	13,8	25,9	27,7	5,1(1,9)
Ik denk dat de notariële tuchtrechter op een goede manier reageerde als ik vragen had	1,8	3,6	8,5	14,7	16,5	24,6	30,4	5,4(1,6)
Ik denk dat de notariële tuchtrechter een goede afweging maakte tussen mijn belang en het belang van de klager	9,8	5,8	10,3	8,9	12,1	27,2	25,9	4,9(2,0)
Ik ben door een professionele notariële tuchtrechter behandeld	2,7	3,1	8,9	8,9	11,2	29,0	36,2	5,5(1,6)
Ik ben door een deskundige notariële tuchtrechter behandeld	1,8	6,3	8,0	10,7	10,7	26,3	36,2	5,5(1,7)

De stellingen hebben betrekking op de zitting en de behandeling van de tuchtzaak en van de respondent door de notariële tuchtrechter. De scores zijn hoog te noemen, op één stelling na kwam op elk van de stellingen de score 7 vaker voor dan een van de andere scores. Verder kan wordenesignaleerd dat bij de meeste stellingen met het stijgen van de schaal het aantal respondenten toeneemt: een duidelijk stijgende lijn. Afgaande hierop zit het volgens de respondenten wel goed met de procedurele rechtvaardigheid bij de notariële tuchtrechter.

4.2.3 Vertrouwen in de notariële tuchtrechter

Wat betekent deze laatste constatering voor het vertrouwen in de notariële tuchtrechter? De uitkomsten zijn weergegeven in tabel 8:

Kees van den Bos, Jan Biemans & Eddy Bauw

Tabel 8

	Helemaal niet					Helemaal wel		Gem. (sd)
	1	2	3	4	5	6	7	
Ik heb vertrouwen in de notariële tuchtrechter die mijn zaak behandelde	5,4	9,8	6,7	9,8	12,5	24,1	31,7	5,1(1,9)
Ik heb het gevoel dat deze notariële tuchtrechter te vertrouwen is	2,7	5,4	5,4	7,6	14,7	27,2	37,1	5,6(1,6)
Ik vertrouw erop dat deze notariële tuchtrechter goede beslissingen neemt	4,9	7,1	8,5	10,3	14,3	27,2	27,7	5,1(1,8)
Ik denk dat deze notariële tuchtrechter oprecht met haar taak omgaat	1,8	2,2	6,3	9,4	12,9	31,7	35,7	5,7(1,5)
Ik denk dat de notariële tuchtrechter een college is dat ik kan vertrouwen	4,5	5,8	6,3	14,3	12,9	24,1	32,1	5,3(1,8)
Ik vertrouw erop dat deze notariële tuchtrechter mijn belangen beschermt	10,7	11,2	8,9	17,0	17,0	15,6	19,6	4,4(2,0)

De uitkomsten zijn vergelijkbaar met die bij de ervaren procedurele rechtvaardigheid. Hetzelfde beeld van een (al dan niet meer of minder geleidelijke) stijging van het aantal respondenten naarmate het oordeel positiever wordt. Ook hier is een voorzichtige conclusie dat de meeste respondenten op basis van de eigen ervaringen ruim voldoende vertrouwen in de notariële tuchtrechter hebben gehad.

Aan de respondenten is ook gevraagd om een rapportcijfer te geven aan de notariële tuchtrechters:

Tabel 9

	Heel negatief					Heel positief		Gem. (sd)
	1	2	3	4	5	6	7	
Hoe negatief of positief waren uw ervaringen met Nederlandse tuchtrechters?	6,7	4,0	8,5	21,0	17,9	27,7	14,3	4,8(1,7)

Wat opvalt, is dat het gemiddelde rapportcijfer (4,8 op een schaal van 7) aan de lage kant is in verhouding tot de gemiddelde scores op de stellingen. Niettemin moet worden gesproken van een ‘ruime voldoende’, zeker nu kan worden geconstateerd dat slechts 19,2% van de respondenten die een tuchtklacht heeft gekregen, een uitgesproken negatieve ervaring heeft gehad en de meeste respondenten overwegend positief zijn over de notariële tuchtrechter.

4.3.3 *Uitkomstoordelen (uitkomstrechtvaardigheid)*

Het deel van de enquête over de persoonlijke beleving van de respondent over de tuchtzaak bevatte verder vragen en stellingen over het oordeel van de respondent over de uitkomstrechtvaardigheid van de tuchtzaak. In de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen ervaren procedurele rechtvaardigheid en ervaren uitkomstrechtvaardigheid.¹¹ Uitkomstrechtvaardigheid heeft betrekking op het belang van een rechtvaardige uitkomst voor – in dit geval – kandidaat-notaris, notaris of toegevoegd notaris, ook wel *distributive justice* genoemd. Beide vormen van rechtvaardigheid zijn evenwel sterk gerelateerd. In empirisch onderzoek wordt vaak een *fair process*-effect gerapporteerd, waarbij een perceptie van hoge procedurele rechtvaardigheid samengaat met hoge uitkomstrechtvaardigheid.¹²

Uit tabel 10 komt echter een ander beeld naar voren. Hoewel de grootste groep respondenten ook hier de vragen met een 7 beantwoordt, is in het algehele beeld sprake van een ‘kom’ in plaats van de stijgende lijn bij de procedurele rechtvaardigheidsscores. Meer respondenten hebben de vragen met een 1 of 2 dan wel 5 of 6 beoordeeld, dan met een 3 of 4. Ongeveer 7,2% van het totaal aantal respondenten (= 17,0% van de respondenten met één of meer tuchtklachten) heeft de vraag met een 1 of 2 beantwoord, en is derhalve (zeer) negatief over de uitkomst van de tuchtzaak. Aldus zijn respondenten enerzijds heel positief en anderzijds heel negatief; er zijn weinig ‘lauwe’ opvattingen over de uitkomst.

11 K. van den Bos, E.A. Lind, R. Vermunt & H.A.M. Wilke, ‘How do I judge my outcome when I do not know the outcome of others? The psychology of the fair process effect’, *Journal of Personality and Social Psychology* 1997-72(5), p. 1034-1046.

12 K. van den Bos, ‘What is responsible for the fair process effect?’, in: J. Greenberg & J.A. Colquitt (red.), *Handbook of organizational justice: Fundamental questions about fairness in the workplace*, Mahwah, NJ: Erlbaum 2005, p. 273-300.

Tabel 10

	Helemaal Niet					Helemaal wel		
	1	2	3	4	5	6	7	Gem. (sd)
Hoe eerlijk vindt u de uitspraak van de notariële tuchtrechter?	8,0	8,9	6,7	6,3	8,0	14,3	47,8	5,3(2,1)
Hoe rechtvaardig vindt u de uitspraak?	10,7	8,5	6,7	6,3	6,3	11,6	50,0	5,2(2,2)
Hoe gunstig vindt u de uitspraak?	13,8	11,2	4,5	5,8	4,5	9,4	50,9	5,1(2,4)
Hoe tevreden bent u met de uitspraak?	15,6	9,4	4,5	7,1	5,8	8,5	49,1	5,0(2,4)
Hoe passend vindt u de maatregel?	23,2	4,5	6,3	15,6	4,5	4,9	41,1	4,5(2,4)

Een voor de hand liggende verklaring voor het gevonden patroon van de 'kom' is dat de lage scores overwegend afkomstig zijn van respondenten waarbij de uitspraak in hun nadeel is uitgevallen en de hoge scores van hen bij wie de uitkomst in hun voordeel is uitgevallen. Dit kunnen wij in de huidige data niet goed, robuust nagaan. In toekomstig onderzoek zou deze verklaring wellicht wel getoetst kunnen worden. Ook kan in dergelijk onderzoek wellicht worden gecontroleerd voor de vraag of de uitkomst in het voor- of nadeel van de respondent is uitgevallen.

Op de vraag of de opgelegde maatregel passend was, wordt gemiddeld verreweg het minst positief geoordeeld. Hoewel ook hier de grootste groep (41,1% van de) respondenten een 7 scoort, heeft de daaropvolgende grootste groep de vraag met een 1 beantwoord (23,2% van de respondenten) en heeft 15,6% van de respondenten de vraag met een 4 beoordeeld. De respondenten lijken dan ook, hoewel over het geheel genomen tevreden over de rechtvaardigheid van de uitkomsten, problemen te hebben met de maatregeloplegging.

4.3.4 Acceptatie van de uitspraak

Een volgende cluster stellingen in de enquête had betrekking op de acceptatie van de uitspraak. Acceptatie van de uitkomst en uitkomstrechtvaardigheid zijn twee constructen die duidelijk gescheiden worden in de literatuur. Eerder onderzoek laat evenwel zien dat mag worden verwacht dat respondenten een resultaat sneller zullen accepteren als dit voor hen gunstig uitpakt (uitkomstgunstigheid of *out-*

Tabel 11

	Helemaal Niet					Helemaal wel		
	1	2	3	4	5	6	7	Gem. (sd)
Ik accepteer de beslissing die deze notariële tuchtrechter neemt	9,4	1,8	1,3	6,3	8,9	12,9	59,4	5,8(1,9)
Ik wil de beslissing van deze notariële tuchtrechter naleven	6,3	1,3	1,3	13,4	7,1	10,3	60,3	5,9(1,8)
Ik wil de beslissing van deze notariële tuchtrechter opvolgen	5,8	2,2	1,8	13,8	7,6	9,8	58,9	5,8(1,8)
Ik wil kritiek geven op de beslissing van deze notariële tuchtrechter	46,9	8,5	3,6	10,7	5,4	5,8	19,2	3,1(2,4)
Ik wil protesteren tegen de beslissing van deze notariële tuchtrechter	57,1	10,7	2,2	8,5	5,8	2,7	12,9	2,5(2,2)

come favorability).¹³ Van dit cluster zijn drie stellingen positief en twee stellingen negatief geformuleerd.

Worden de scores op de negatieve stellingen in tabel 11 positief gehercodeerd, dan blijkt dat de grootste groep respondenten de stellingen met een 7 heeft beoordeeld. Een vergelijkbare 'kom' is zichtbaar als bij de oordelen over de uitkomst van de uitspraak van de notariële tuchtrechter hiervoor. De respondenten zijn met name ofwel (heel) positief ofwel (heel) negatief over de uitkomst.

4.3.5 Vertrouwen in de notariële tuchtrechtspraak

Hiermee komen wij aan het tweede deel van de enquête, dat door alle deelnemers kon worden ingevuld. In een cluster van veertien stellingen is het vertrouwen van de respondent in en het respect voor de notariële tuchtrechtspraak in het algemeen getoetst.

13 Zie L.J. Skitka, J. Winquist & S. Hutchinson, 'Are outcome fairness and outcome favorability distinguishable psychological constructs? A meta-analytic review', *Social Justice Research* 2013-16(4), p. 309-341.

Kees van den Bos, Jan Biemans & Eddy Bauw

Tabel 12

	Helemaal niet					Helemaal wel		
	1	2	3	4	5	6	7	Gem. (sd)
Ik heb vertrouwen in het notariële tuchtrecht	3,6	9,8	14,6	14,9	24,1	23,6	9,4	4,5(1,6)
Ik heb het gevoel dat notariële tuchtrechters te vertrouwen zijn	2,1	3,6	7,1	15,1	21,6	33,0	17,4	5,2(1,4)
Ik vertrouw erop dat notariële tuchtrechters goede beslissingen nemen	3,8	9,8	14,2	16,5	21,3	24,1	10,3	4,6(1,6)
Ik denk dat notariële tuchtrechters oprecht met hun taken omgaan	1,1	2,1	4,8	13,6	21,1	37,4	19,9	5,4(1,3)
Ik heb vertrouwen in notariële tuchtrechters	2,7	8,0	11,5	17,4	21,6	26,4	12,3	4,8(1,6)
In het algemeen vertrouw ik volledig op de notariële tuchtrechtspraak	5,6	10,5	15,7	19,3	19,5	20,9	8,4	4,3(1,7)
Ik ben blij met de manier waarop notariële tuchtrechters problemen oplossen	5,6	13,6	14,4	24,3	20,5	15,7	5,9	4,1(1,6)
In het algemeen heb ik veel respect voor de notariële tuchtrechtspraak	2,5	7,9	10,7	17,6	20,7	27,8	12,8	4,8(1,6)

Tabel 12 (Vervolg)

	Helemaal niet					Helemaal wel		
Ik denk dat notariële tuchtrechters mensen zijn die ik kan vertrouwen	2,5	4,0	7,7	18,8	23,0	29,7	14,4	5,0(1,5)
Ik denk dat ik notariële tuchtrechters kan vertrouwen als ze over mij beslissen	3,6	9,8	12,1	18,0	21,1	24,3	11,1	4,6(1,6)
Ik twijfel of ik notariële tuchtrechters kan vertrouwen	14,4	28,0	14,0	17,6	12,8	9,6	3,6	3,3(1,7)
Ik weet niet zeker of ik notariële tuchtrechters kan vertrouwen als ze beslissen over iets wat belangrijk voor mij is	11,7	24,1	12,6	21,1	15,9	10,7	3,8	3,5(1,7)
Ik heb vertrouwen in de manier waarop notariële tuchtrechters over een zaak beslissen	4,6	11,7	14,2	23,6	18,4	19,9	7,7	4,3(1,6)
Ik heb totaal geen vertrouwen in het notariële tuchtrechtssysteem	29,1	21,8	11,1	16,9	10,7	6,9	3,4	2,9(1,8)

Zoals blijkt uit tabel 12, is aan de meeste stellingen door de grootste groep respondenten het oordeel 6 toegekend. Het aantal respondenten neemt toe van oordeel 1 (laagste aantal respondenten) tot en met oordeel 6 (hoogste aantal respondenten). Een verschil bestaat tussen de relatief hoge gemiddelde score van de stelling 'Ik denk dat notariële tuchtrechters oprecht met hun taken omgaan' en de relatief lage gemiddelde score van de stelling 'Ik ben blij met de manier waarop notariële tuchtrechters problemen oplossen'. Het laat mogelijk een subtiel verschil zien tussen het vertrouwen in de goede bedoelingen van de tuchtrechters enerzijds en de uitkomsten van de procedures anderzijds. Dit strookt met de uitkomsten met betrekking tot de (meer concrete) wisselwerking tussen de notariële tuchtrechter en het notariaat en de rechtseenheid van de uitspraken, dus de meer

Kees van den Bos, Jan Biemans & Eddy Bauw

Tabel 13

	Helemaal niet					Helemaal wel		Gem. (sd)
	1	2	3	4	5	6	7	
In het algemeen heb ik gezag voor de notariële tuchtrechtspraak in dit land	1,7	2,9	6,1	11,7	19,0	42,7	15,9	5,4(1,4)
Voor mij hebben notariële tuchtrechters gezag	1,9	3,6	5,0	13,0	23,4	39,3	13,8	5,3(1,4)
Ik ken notariële tuchtrechters gezag toe	1,7	2,5	3,6	13,4	23,9	38,3	16,5	5,4(1,3)
In het algemeen hebben notariële tuchtrechters gezag	1,3	2,1	3,6	14,4	26,1	39,3	13,2	5,3(1,2)

Tabel 14 Rapportcijfer

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Gem. (sd)
Ik ken notariële tuchtrechters zoveel gezag toe, uitgedrukt in een rapportcijfer:	0,8	0,8	1,7	4,0	5,9	13,4	27,8	32,6	10,5	2,5	7,1(1,6)

praktische toepasbaarheid van de notariële tuchtrechtspraak, waar de gemiddelden ook lager liggen.

Er lijkt aldus een verschil te bestaan bij de respondenten tussen het vertrouwen in en respect voor de notariële tuchtrechtspraak als zodanig en het vertrouwen in de wijze waarop het notariële tuchtrecht in de praktijk uitpakt. De respondenten lijken – wellicht uit beleefdheid – positief te zijn over notariële tuchtrechters, maar minder enthousiast over de wijze waarop de notariële tuchtrechtspraak in de praktijk uitpakt.

4.3.6 *Gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem*

Dit laatste roept de vraag op hoe het gesteld is met het gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem binnen de beroepsgroep.

De scores zijn te vinden in de tabellen 13 en 14. Aan de stellingen die betrekking hebben op het gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem geeft de grootste groep respondenten het oordeel 6. Op de schaal neemt het aantal respondenten toe van oordeel 1 (laagste aantal respondenten) tot en met oordeel 6 (hoogste aantal respondenten). Het gemiddelde oordeel is 5,3-5,4, waarmee de beoordeling min of meer vergelijkbaar is met die van de vragen in de clusters 'vertrouwen in de tuchtrechter' en 'vertrouwen in het notarieel tuchtrecht'. De grootste groep respondenten kent aan notariële tuchtrechters voor gezag het rapportcijfer 8 toe, hetgeen overeenkomt met de uitkomsten met betrekking tot het gezag van de tuchtrechter en het tuchtrechtsysteem.

5 Toetsende analyses

5.1 Procedurele rechtvaardigheid en uitkomstoordelen

Wat kan op basis van de gepresenteerde resultaten worden gezegd over de voor het vertrouwen in de notariële tuchtrechtspraak bepalende factoren? Om deze vraag te beantwoorden zijn statistische analyses op de resultaten uitgevoerd.

Concreet komt het erop neer dat we hiërarchische regressieanalyses hebben uitgevoerd waarin we de samenhang tussen enerzijds ervaren procedurele rechtvaardigheid en anderzijds ervaren vertrouwen, gezag en acceptie nagaan, terwijl we corrigeren voor uitkomstoordelen, en dat we de samenhang tussen uitkomstoordelen en vertrouwens-, gezags- en acceptieoordelen nagaan terwijl we corrigeren voor ervaren procedurele rechtvaardigheid. We rapporteren aldus de unieke bijdrage van ervaren procedurele rechtvaardigheid respectievelijk uitkomstoordelen op vertrouwen in de notariële tuchtrechter, vertrouwen in het notarieel tuchtrecht, gezag van de notarieel tuchtrechter en acceptatie van de tuchtrechtelijke beslissingen.¹⁴

Als we nagaan of ervaren procedurele rechtvaardigheid of uitkomstoordelen zwaarder wegen in hoe respondenten reageren, zien we dat ervaren procedurele rechtvaardigheid sterker samenhangt met vertrouwen in de tuchtrechter ($\text{Beta} = .85$) dan de uitkomstoordelen van respondenten ($\text{Beta} = .07$). Beta's en correlaties lopen van -1 tot +1. Hierbij staat de waarde 0 voor geen samenhang en de waarden -1 en +1 voor een heel sterke samenhang. Tussen procedurele rechtvaardigheid en het vertrouwen in de tuchtrechter bestaat dus een sterke samenhang, terwijl tussen het oordeel over de uitkomst van de procedure en het vertrouwen in de tuchtrechter vrijwel geen samenhang bestaat.

Hetzelfde geldt voor het vertrouwen in het notarieel tuchtrecht. Ervaren procedurele rechtvaardigheid hangt sterker samen met vertrouwen in het notarieel tuchtrecht ($\text{Beta} = .70$) dan de uitkomstoordelen van respondenten ($\text{Beta} = .06$).

14 Dit deel van het onderzoek is gebaseerd op vergelijkbaar empirisch kwantitatief onderzoek. Zie L. van Lent, M.M. Boone & K. van den Bos, *Klachten tegen niet-vervolgning (art. 12 Sv-procedure). Doorlooptijden, instroom, verwachtingen van klagers en het belang van procedurele rechtvaardigheid*, Utrecht: Universiteit Utrecht (Montaigne-centrum) 2016. Voor een nadere toelichting op de analysemethode verwijzen wij naar dit rapport.

Tabel 15   *Resultaten regressieanalyses*

		Beta	T	p
Vertrouwen in tuchtrechter	Procedurele rechtvaardigheid	.85	20.55	.000
	Uitkomst-oordelen	.07	1.65	.101
Vertrouwen in tuchtrechter	Procedurele rechtvaardigheid	.70	10.88	.000
	Uitkomst-oordelen	.06	0.97	.331
Gezag	Procedurele rechtvaardigheid	.49	6.07	.000
	Uitkomst-oordelen	.07	0.85	.399
Acceptatie beslissing	Procedurele rechtvaardigheid	.29	4.25	.000
	Uitkomst-oordelen	.46	6.64	.000

Tevens is het zo dat ervaren procedurele rechtvaardigheid sterker samenhangt met het gezag van de tuchtrechter en het notarieel tuchtrecht (Beta = .49) dan de uitkomstoordelen van respondenten (Beta = .04).

De uitkomstoordelen van de respondenten hangen wel sterker samen met de acceptatie van de beslissing (Beta = .46) dan ervaren procedurele rechtvaardigheid (Beta = .29).

Tabel 15 geeft de resultaten van de uitgevoerde regressieanalyses weer.

5.2 Rapportcijfer

Ten slotte is aan de respondenten gevraagd om een algemeen rapportcijfer te geven aan de notariële tuchtrechter. Hieruit blijkt dat respondenten die geen tuchtrechtklacht hadden, en dus de vragen naar de ervaren procedurele rechtvaardigheid niet hebben beantwoord, de notariële tuchtrechter een gemiddeld rapportcijfer geven van 7. Dat is een ruime voldoende.

Bij de cijfers die zijn gegeven door de respondenten die wel een tuchtrechtklacht hebben gehad, valt op dat het rapportcijfer sterk samenhangt met de scores voor ervaren procedurele rechtvaardigheid (Beta = .57). Deze samenhang is aanzienlijk sterker dan met de uitkomstoordelen van respondenten (Beta = .14). Dit betekent concreet dat de respondenten die een tuchtrechtklacht hadden een gemiddeld rapportcijfer van 5,3 aan de notariële tuchtrechter toekennen indien zij procedurele rechtvaardigheid als relatief 'slecht' hebben ervaren. Respondenten die een tuchtrechtklacht hadden, kennen daarentegen een gemiddeld rapportcijfer van 7,6 aan de notariële tuchtrechter toe wanneer zij de ervaring van procedurele rechtvaardigheid als relatief 'goed' hebben ervaren.¹⁵

Met andere woorden, wanneer de ervaring van procedurele rechtvaardigheid tijdens de behandeling van tuchtrechtzaken goed is, stijgt het rapportcijfer dat aan de tuchtrechter wordt toegekend van een onvoldoende (5,3) naar een ruime voldoende en bijna een goed rapportcijfer (7,6)! Dat rapportcijfer is zelfs hoger

15 Met 'goed' en 'slecht' doelen wij op de relatieve scores van respondenten op de procedurele rechtvaardigheidsschaal. In technische termen staat 'goed' voor +1 standaarddeviatie en 'slecht' voor -1 standaarddeviatie.

Tabel 16   *Rapportcijfer*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Gem. (sd)
Ik geef Nederlandse tuchtrechters het volgende rapportcijfer:	1,0	1,1	2,9	9,2	9,6	20,7	30,7	21,5	3,1	0,4	6,4(1,6)

dan het rapportcijfer dat respondenten zonder een tuchtklacht toekennen aan de notariële tuchtrechter.

Het gemiddelde overall rapportcijfer in tabel 16 (6,4) ligt relatief laag vergeleken met de overwegend gunstige oordelen uit de enquête en kan mogelijk verklaard worden door andere factoren. In de enquête waren er vrije velden waarop men opmerkingen buiten of ter aanvulling van de vraagstelling kwijt kon. Uit die opmerkingen komen andere factoren naar voren, zoals een gebrek aan praktische toepasbaarheid van tuchtrechtspraken en het gebrek aan rechtseenheid van tuchtrechtspraken. In een andere publicatie zullen wij nader op deze factoren ingaan.

6 Conclusie

In de juridische literatuur wordt vaak het belang van ervaren procedurele rechtvaardigheid benadrukt, maar uit nauwkeurige inspectie blijkt dat dit belang toch zelden robuust wordt aangetoond. Ook wordt er met regelmaat kritisch gekeken naar het begrip van ervaren procedurele rechtvaardigheid en wordt bijvoorbeeld gesteld dat nog maar bezien moet worden of dit begrip ook belangrijk is wanneer er belangrijke zaken op het spel staan. Ons onderzoek past bij toenemende inzichten dat ervaren procedurele rechtvaardigheid er wel degelijk toe doet, ook onder een interessante beroepsgroep (notarissen) en bij een interessante beroepsprocedure (het tuchtrecht) waar voor de beroepsgroep erg belangrijke zaken op het spel staan. In die zin hopen wij dat voorliggende bijdrage mogelijk als barometer voor het notariële tuchtrecht en het notariaat kan gelden.

Uiteraard zijn we ons bewust van de beperkingen van ons onderzoek en de noodzaak tot uitgebreider en preciezer vervolgonderzoek. Het correlatieve karakter van ons onderzoek vormt bijvoorbeeld een belangrijke beperking. Hierdoor kunnen wij geen uitspraken doen over oorzaak-gevolgrelaties en hooguit in combinatie met literatuur waarin deze relaties wel zijn aangetoond speculeren over hoe onze bevindingen naar onze mening het beste kunnen worden gedeut.

Het ging ons in dit onderzoek om die notarissen en anderen die een notariële tuchtrechtsklachtenafhandeling hebben ervaren. Dit betreft in ons onderzoek 224 respondenten. Dat is een aanzienlijke groep, maar dit heeft ook zijn beperkingen. Idealiter zouden we immers onze groep van respondenten af willen zetten tegen die leden van de KNB tegen wie wel een klacht is ingediend, maar die niet aan ons

onderzoek hebben meegedaan. Op dit moment ontbreekt ons de informatie om deze vergelijking nauwkeurig te maken. Het responspercentage waar het ons dus eigenlijk om gaat, is daarmee niet nauwkeurig te bepalen.

We merken expliciet op dat 522 van de 3.211 KNB-leden onze vragenlijst hebben ingevuld, in totaal dus 16,3% van de leden. Wellicht zegt dit percentage niet zoveel voor ons huidige onderzoek, ervan uitgaande dat de meerderheid van de KNB-leden geen klacht aan zijn/haar broek heeft gehad. Een mogelijke kwestie die wel interessant is: je zou idealiter willen weten hoe KNB-leden die wel een klacht hebben gekregen, maar onze vragenlijst niet hebben ingevuld, verschillen van onze 224 respondenten die een klacht hebben gekregen én onze vragenlijst invulden. De eerste groep is op dit moment niet goed te bepalen, dus deze vergelijking is voor ons op dit moment niet goed te maken. Los van de moeilijkheid van dit soort non-responsonderzoek, we hebben sterk de indruk dat KNB-leden die een klacht hebben gekregen graag hun ervaringen met ons deelden. Als die indruk klopt, zou het non-responspercentage mee moeten vallen. Dit lijkt een redelijke assumptie en we expliciteren deze assumptie hier om haar aldus toetsbaar te maken in toekomstig onderzoek.

Ten slotte, in deze bijdrage hebben wij een beknopte presentatie van de bevindingen uit ons onderzoek gegeven. Voor nadere duiding van de resultaten was op deze plaats beperkte ruimte. Wij hebben ons daarom in die duiding geconcentreerd op de samenhang tussen de ervaringen van procesdeelnemers en hun vertrouwen in de notariële tuchtrechtspraak. Daaruit komt naar voren dat volgens onze analyses de ervaren procedurele rechtvaardigheid een belangrijke bepalende factor is in het oordeel over dat vertrouwen, hetgeen strookt met onderzoek naar andere procedures. Het is interessant te constateren dat in dit opzicht juridische professionals die aan tuchtrecht worden onderworpen niet afwijken van andere 'justitiabelen'.

Wat is nu de conclusie over de stand van de notariële tuchtrechtspraak? Bij eerste aanblik lijkt het erop dat met de scores uit onze enquête de tevredenheid zou moeten overheersen. De gemiddelde beoordeling van de procedure is ruim voldoende, evenals het vertrouwenscijfer. Waar het gaat om de uitkomsten is er meer kritische zin, in de zin van uitgesproken negatieve oordelen, maar ook dit middelt zich uit tot een voldoende, waarbij de opgelegde maatregelen nog wel een punt van enige zorg zijn. Een gelijk beeld geeft de acceptatie van uitspraken. Verder is opvallend dat de oordelen van degenen die (nog) niet met de notariële tuchtrechter te maken hebben gehad over het geheel genomen negatiever zijn over de tuchtrechtspraak dan degenen die die ervaring wel hebben gehad. De tuchtrechtspraak zou zich naar aanleiding van deze resultaten kunnen afvragen hoe dit beeld in meer positieve zin kan worden omgebogen en op welke onderdelen de procedurele rechtvaardigheid van de tuchtprocedure verder kan worden verbeterd. Wij denken graag mee.

Referenties

- Bos, K. van den, 'What is responsible for the fair process effect?', in: J. Greenberg & J.A. Colquitt (red.), *Handbook of organizational justice: Fundamental questions about fairness in the workplace*, Mahwah, NJ: Erlbaum 2005, p. 273-300.
- Bos, K. van den, E.A. Lind, R. Vermunt & H.A.M. Wilke, 'How do I judge my outcome when I do not know the outcome of others? The psychology of the fair process effect', *Journal of Personality and Social Psychology* 1997-72(5), p. 1034-1046.
- Grootelaar, H.A.M. & K. van den Bos, 'How litigants in Dutch courtrooms come to trust judges: The role of perceived procedural justice, outcome favorability, and other socio-legal moderators', *Law and Society Review* 2018-52(1), p. 234-268.
- Hulst, L., K. van den Bos, A.J. Akkermans & E.A. Lind, 'On why procedural justice matters in court hearings: Experimental evidence that behavioral disinhibition weakens the association between procedural justice and evaluations of judges', *Utrecht Law Review* 2017-13(3), p. 114-129.
- Lent, L. van, M.M. Boone & K. van den Bos, *Klachten tegen niet-vervolgving (artikel 12 Sv-procedure): Doorlooptijden, instroom, verwachtingen van klagers en het belang van procedurele rechtvaardigheid*, Utrecht: Universiteit Utrecht (Montaigne-centrum) 2016.
- Skitka, L.J., J. Winkler & S. Hutchinson, 'Are outcome fairness and outcome favorability distinguishable psychological constructs? A meta-analytic review', *Social Justice Research* 2013-16(4), p. 309-341.